

“Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu” Romanı Üzerine Psikolojik Bir Çözümleme

A Psychological Analysis of the Novel “Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu”

Selim Somuncu

Öz

Psikoloji ile edebiyat arasındaki ilişkinin çok farklı boyutları olduğu ve çok katmanlı bir ilişkiyi içinde barındırdığı söylenebilir. Gerek psikoloji gerekse edebiyat insanın fiziksel ve psikolojik yapısını ele alır, bilinçaltı her ikisinde de sorgulanır, her ikisinde de çağrışım metodu uygulanır, dil ve hayal her ikisi için de önemlidir. Psikolojik roman ise natüralizm akımından sonra yükselişe geçmiştir. Olay örgüsünün çok fazla ön plana çıkarılmadığı, daha çok kişilerin iç dünyalarını, ruhsal durumlarını önemseyen ve bunlar üzerine yoğunlaşan roman türü olarak bilinir. Olay örgüsü ya da aksiyon geriplandadır. Olay örgüsüne katkı sağlayacak gelişmelere neden olan, hazırlayan ve olayların sonucu olan ruhsal durumlar üzerine yoğunlaşılır. “Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu” adlı roman Zeynep Ankara’nın yoğun psikolojik öğeleri içeren bir romanıdır. Romanda Erich Fromm’un sevgi ve şiddetle ilgili temellendirmelerinden yola çıkıldığını düşündüren bir çok enstantane vardır. Bu çalışmada “Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu” romanının olay örgüsünün ana hatları verildikten sonra romanın bazı unsurları üzerinden sevgi ve şiddet kavramlarını temel alan psikolojik bir inceleme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu, Bunalım Edebiyatı, Psikolojik Roman, Sevgi ve Şiddet

---

Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı, selimsomuncu@hotmail.com

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

DOI: 10.17550/aid.59672

Abstract

It can be stated that the link between psychology and literature has various diverse dimensions and includes a multi-layer relationship. Both psychology and literature study the physical and psychological structure of man; they both question the subconscious, both employ the method of association, language and imagination are important for both. It is known as the type of novel in which the plot is not featured highly, but the inner worlds of people and their psychological states are considered important, and thus, focused on. "Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu" (A Silent Shadow Show in an Abandoned Street) is a novel by Zeynep Ankara that includes psychological components intensively. There are plenty of instances in the novel which give rise to the idea that Erich Fromm's groundings regarding love and violence were taken as a basis. After giving the plot outline of "Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu", this study is meant to present a psychological analysis based on the concepts of love and violence, by means of some components of the novel.

Keywords: *Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu (A Silent Shadow Show in an Abandoned Street), Crisis of Literature, Psychological Novel, Love and Violence.*

Giriş

*“Sevgiyi ve nefreti zıt şeyler olarak düşünmek tuhaf.
Bana hep birbirlerinden
ayrılmaz şeyler olarak görünüyorlar.”*

Terry Eagleton

“Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu” adlı roman başkarakter Maide’nin hayatından kesitler sunarak başlar. “Anlatma zamanı”nda Maide orta yaşlı bir kadındır. Zevkleri, aşkları, düzeni, düzensizliği, özelemleri, romanın belli başlı uzamları olan evden işe, işten bara, bardan eve şeklinde hem ani geçişler hem de enstantaneler halinde verilir. Bu kısım Maide’nin geçmişe dönük olarak anlatacağı hikâyenin zeminini oluşturur. Bir sabah kahvaltısında göz ucuyla baktığı gazete onun maziyi hatırlamasına ve geçmişini anlatmaya başlamasına neden olur. Romanın olay örgüsünün temel düzlemi de anlatılacak olan bu geçmişte saklıdır. Söz konusu gazetede kanepenin üzerinde göğsünden kurşun yemiş bir kadın ve yerde kanlar içinde yatan bir adamın fotoğrafı vardır. Resimdeki adam Maide’nin gençlik yıllarından arkadaşı Halil’dir. Bundan sonrası Maide’nin geriye dönüş tekniğiyle geçmişe gidip kendisinin de içinde bulunduğu arkadaş gruplarının hikâyesini anlatması şeklinde kurgulanmıştır.

Olay Örgüsü

Eserde roman karakterlerinin içinde bulunduğu iki farklı öğrenci grubu ön plana çıkarılır. Bunlardan biri bohem hayatı yaşayan rakçı, hippie grup, diğeri ise komünizmden beslenen örgütsel bir öğrenci grubudur. Vaka zamanı Maide’nin ilk gençlik yıllarının anlatıldığı kısımdır. Burada olay örgüsüne ve karakterlere ilişkin ayrıntılar şu şekilde özetlenebilir: Kaydını kolejden bir devlet lisesine aldırın Maide yeni okulunda tanıştığı gençlerin de etkisiyle devrimcilik sevdasına kapılır. Devrimci gruplarla vakit geçirmeye başlar. Eskiden kolejli olan Maide’nin birlikte vakit geçirdiği bir diğeri genç grup eski okulunda beraber olduğu hippilerdir. Maide bir tarafta Halil’in öncülüğünü yaptığı anarşist bir devrimci grup, diğeri tarafta Sadık’ın öncülüğünü yaptığı bir hippie grup arasında gidip gelen, her iki grupla da irtibatı olan bir genç kız olarak okurun karşısına çıkarılır. İçinde bulunduğu devrimci grupla boya kutularını ve fırçaları yüklenerek duvarlara slogan yazan Maide, zafer türkülleri söyleyerek döndüğü bir eylemden sonra kıyafet değiştirip

hippi barlarında geceye devam eder. Bu iki grup arasında gidip gelen Maide aynı zamanda kendi kişiliğini bulma çabası içindedir.

Romana önemli bir vaka unsuru olarak bir okul baskını konu olur. Karşıt görüşlü öğrenciler tarafından okula gerçekleştirilen bu baskından sonra Maide'nin içinde bulunduğu devrimci grup saldırıya uğrar, dövülür, üstüne bir de polis, karakol, işkence görürler. Sonra adı verilmeyen bir darbe olur. Askerin darbe hazırlıkları kapalı bir anlatımla verilir. Burada darbe, baskı rejimlerini temsilen romana girmiş bir darbedir. Yoksa roman, tema olarak bilindik darbe dönemlerini anlatan bir roman değildir.¹ Dolayısıyla darbenin hangi darbe olduğu, hatta romanın Türkiye'de geçip geçmediğinin bir anlamı kalmamıştır. Bu yüzden darbeye ilişkin ayrıntılar geçiştirilir. Baskı rejiminin sahiplerinin kim olduğunun da önemi yoktur. Önemli olan baskı karşısında ezilen, ruhsal bir ezinçle yaşamak zorunda kalan öznenin durumudur. Bu açıdan romanda aksiyona dönük tek kurgu budur. Bunun dışında bütün roman, başkarakter Maide ve arkadaşlarının psikolojik bunalımları, kendi aralarındaki ve benliklerindeki çatışmaların aktarımından ibarettir. Bu bunalımlar ve çatışmalar diyalog ve bazen de -parantez içinde verilen hatta çoğu zaman diyaloglardan daha uzun yer tutan- monologlar aracılığıyla aktarılır. Dolayısıyla içsel olan bu monologlar karakterlerin iç çatışmalarını barındırması itibarıyla psiko-sosyal açıdan oldukça zengindir. Çünkü "Bir karakterin her deneyimi, her düşüncesi içsel olarak diyalojiktir, polemikle yüklüdür, mücadeleyle doludur ya da aksine kendi dışından gelecek esinlere açıktır. Ama hiçbir durumda yalnızca kendi nesnesi üzerinde yoğunlaşmış değildir; sürekli başka bir kişiye bir yan bakış eşlik eder ona" (Bahtin, 2004: 81). Ayrıca bu gelgitlerin içerisine aşk da sıkıştırılır. İrtibatla olduğu iki grubun öncü kişileri olan Halil ve Sadık ile Maide arasında arkadaşlıkla başlayan ve sonra duygusal boyuta taşınan bir ilişki de kurguda yerini bulur.

Darbenin yapılmasıyla birlikte hikâye edilen olay örgüsü 107. sayfada kesilir (Ankara, 1993). Bunun ardından Maide'nin kardeşi Mutlu'nun ablasına gönderdiği mektuplar doğrudan bir aktarımla ve-

---

1 Türk edebiyatında gerek 27 Mayıs gerekse 12 Eylül darbe dönemlerini anlatan romanlar şunlardır: Samim Kocagöz "İzmir'in İçinde" (1973), Attila İlhan "Bıçağın Ucu" (1973), "Aynanın İçindekiler" serisi, Erol Toy "İmparator" (1973), Füruzan "47'liler" (1974), Vedat Türkali "Bir Gün Tek Başına" (1975), Erdal Öz "Yaralısın" (1975).

rilir. Mektupların ardından ise bütün karakterler sırayla konuşurular. Bunlar Maide'nin arkadaşlarından ölen ya da idam edilenlerin arkalarında bıraktıkları anne, arkadaş, sevgili ve kardeşleridir. Özellikle Maide'nin gençlik yıllarında çevresinde olan bütün karakterler bu bölümde konuşur. Bunlar adı verilmeyen birkaç öğrenci velisi dışında Cansu, Hepşen, Hepgül, İnci, Totem, Barbar, Sadık, Ruşen, Sumru, Cumhuri, Sinan, Fadik ve Akşit'tir. Darbenin üzerinden belirli bir zaman geçtikten sonra yapılan bu konuşmalar karakterlerin yalnız başına olduğu bir anda kendi iç seslerinin aktarımıyla diyalog şeklinde verilir. İç diyalog da diyebileceğimiz bu teknik bir anlamda “iç monolog”a benzer.² Roman kişinin, doğal olarak içinde bulunduğu psikolojik duruma göre, kendi kendisiyle –sanki karşısında birisi varmış gibi- konuşması, tartışmasıdır (Tekin, 2003: 259). Ölenlerin ardında bıraktığı karakterler hem maddi hem de ruhsal bir değişim dönüşüm yaşamışlardır. Bunlardan Akşit ile Emine bazı cemaat yapılarının etkisiyle dine yönelmişlerdir. -Bu değişimler romanda ironik bir söylemle aktarılır.- Bir anlamda bir “psiko-sosyal iç hesaplaşma” diyebileceğimiz bu iç diyaloglarda romanın dağınık ve sıra dışı üslubu burada da sürdürülür. Sözelimi bazı konuşmalarda konuşanın kim olduğu verilirken bazılarında verilmez. -Hatta ölen ya da idam edilenlerin kim olduğu da çok bilinmez. Bir tek Halil'in bir polis baskınında öldürüldüğünü romanın başında Maide bir gazete haberinden okumuştur.- Sonuç olarak romanın anlatma zamanında kapitalizmin hüküm sürdüğü, para ve çıkara tapan bir topluma dönüştüğü, bozuk düzenin yaygınlaştığına dair bir söylem hâkimdir. Bir zamanlar Maide ile aynı grup içinde yer alan arkadaşların bir kısmı sisteme ayak uydurup bürokrasiye girmişler, kimisi karşıt görüşe yönelmiş, kimisi dini cemaatlere katılmış, kimisi de büyük paralar çeviren iş adamları olmuştur. “Satükocuyuppi'ler paçayı kurtarmıştır.” Dolayısıyla romanın bu bölümünde bir taraftan liberal ekonominin toplumsal çöküşü hızlandırması ve kapitalist sermayenin güçlenmesiyle konformistleşen insan tipleri diğer taraftan muhafazakarlaşmanın bir trend olarak yükselişinin eleştirisi de yapılır. Bu psiko-

---

2 İç monoloğun iç diyalogdan farkını bazen kesin olarak belirlemek zor olmakla birlikte şunları söyleyebiliriz: İç diyalogda konuşma karşılıklıymış gibi yapılırken iç monologda ise karşılıklı bir fikir alışverişinden ziyade karakterin serbestçe, daldan dala atarcasına, bütünlüksüz, mantık sırası olmadan, hatta dil kurallarını ihlal ederek bir cevap beklentisine girmeden söylenmesi esastır.

sosyal iç hesaplaşmalarda insanların hayatlarını değiştirmeye zorlayan bir darbenin öncesini ve sonrasını aktaran, bunları karşılaştıran sosyolojik bir durum analizinin de romandaki diğer karakterler tarafından yapıldığı görülür.

İç diyaloglar kısmında son olarak Maide'nin konuşmasına yer verilir. Romanın sonunda tekrar anlatma zamanına dönülür. Roman artık nadiren kalan eski devrimcilerden Maide'nin evine kapısı kırılarak girilen bir baskınla son bulur. Baskının kim tarafından ya da niçin gerçekleştirildiği verilmez. Fakat bağlamdan, darbenin üzerinden yıllar geçmesine rağmen hala zulüm yapmaya, yargısız infazlara devam eden sistem tarafından Maide'nin evine baskın yapıldığı ve onun da birçok devrimci gibi yargısız infazla yok edildiği anlamı çıkarılır.

Romanda olayların yaşandığı yıllar için tarih verilmez. Fakat toplumsal olarak karışık bir kaos ortamında bütün olaylar cereyan eder. Hatta romanın olay örgüsündeki bazı ayrıntılar 12 Eylül 1980 darbesinin öncesini ve sonrasını anımsatır. Olayların geçtiği yer vaka zamanında Ankara'dır. (Kuğulupark, Gül Bahçesi, Bar, Okul, Bodrum, metruk bir morg) Vaka zamanının anlatılmasına geçilmeden önce anlatma zamanında Bodrum'dan da kesitler sunulur. Romanda anlatıcı Maide geçmişte yaşananları aktarmakla kalmaz, yitirileni ve yitirilmiş arada kalma zamanlarını, melankolik durumları da anlatır. Böylece Maide ve arkadaşlarının yaşadıkları, “yaşanan an” Maide'nin çevresiy-le (arkadaş-aile) geliştirdiği sevgi ve şiddet ilişkisi düzleminde kurgu büyük bir bütünlük olarak genişletilmiş ve şekillendirilmiş olur.

Vaka zamanında işlenen konu, kırsaldan büyük kentlere gelen ya da kentte ilk gençlik döneminin heyecanı ile dış dünyadaki farklı yaşamları tanıyan genç bireylerin kendilerini bekleyen gruplar ve aileleriyle yaşadıkları sorunlar, hem bu arkadaş grupları hem de aileleri tarafından dayatılan yaşama kültürü, (pop, rock, devrimcilik ve geleneksel Türk aile yapısı) bunların içindeki sevgi ve şiddet öğelerini algılama biçimleri ve bununla birlikte gelen çatışmalardır. Bu algının içinde alışma/alışamama şeklinde gelişen olumlu/olumsuz iki olgudan da bahsedilebilir ki bunlar bireyin kendi toplumuna, kendi kültürüne hatta kişiliğine ve kendi bedenine yabancılaşması şeklinde bir durumu da beraberinde getirir. Dolayısıyla “Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu” sosyolojik olguların, değişimlerin bireylerin ruh dünya-

sındaki etkisi üzerine bir çözümlemeyi içinde barındırır. Roman bize güvencenin asıl dayanağı olan sevgi ve acıma duygularının, suçun dayanağı olduğu ve karşılıklı kötü niyetin, nefretin, şiddetin toplum için tek seçenek olarak sunulduğu yıllardan (1970-1980’ler) küçük kesitler sunarak ilerler. Ayrıca topluma inerek değil, bireye ve bireyin iç dünyasına eğilerek bunu yapmaya çalışır. Bu birey de başkarakter Maide ve onun çevresinde en az onun kadar giriftip ve karakterlerden seçilince roman kendini okutmakla kalmaz, metinler arası ilişkilere, disiplinler arası okumalara da davetiye çıkartır. Dolayısıyla romanın başkarakteri Maide’nin ve diğer karakterlerin şiddeti veya nefreti, yukarıda sözünü ettiğimiz bu kötü niyetin bir uzantısı ve fikir ayrılıkları ile bölünmelerden oluşan bir ülkenin nefreti olarak karşımıza çıkar.

Psikoloji ve Anlatım Tekniği

Her şeyden önce romanın kurgu ve anlatım açısından düz bir roman olmaması romandaki birçok öğeye yansır. Sözelimi romanda konuşma çizgilerinin kullanılmaması, konuşma sırasının kime geçtiğinin kolayca anlaşılabilmesi, alışılmış roman tarzının dışında olması nedeniyle Maide’nin fiziki özelliklerine ilişkin betimlemenin yapılmaması, bazen başı sonu belli olmayan anı parçaları, bazen otobiyografik izlenimi veren küçük anlatıların romana girmesi ve nihayetinde romanın eklettik bir yapıya kavuşması gibi hususlar sıralanabilir. Nitekim psikolojik romanda “yazar tip üretmek yerine insan karakterini derinlemesine açmaya çalışır” (Çetin, 2009). Ayrıca romanda neden-sonuç ilişkisi ön planda olmadığı için klasik anlatı sınıfına da girmez. Kurguda nedensellik ilişkisi pek önemsenmediğinden olay örgüsü dizimsel değildir. Bu, romanda anlatılanların birbiriyle bağıntısız olduğu anlamına gelmemelidir. Mutlak surette bir bağıntıdan bahsedilebilir. Fakat ister nesnel ister psikolojik mahiyette olsun olay örgüsü düzeyinde okura dönük doğrudan pragmatik bir bağlantının yazarı çok fazla ilgilendirmediği rahatlıkla söylenebilir. “Yine, buna bağlı olarak, romandaki şahıslar dünyasının ötekine bakış, benini konumlandırış ve ben-öteki karşıtlığında biçimlenen ilişkiler ağının sebep-sonuç ilişkisi gözetilmemiştir. Psikolojideki, her davranışın, mutlaka bilinçaltının derinliklerinde yatan bir sebebi vardır anlayışına uygun bir şahıs kadrosu oluşumu yoktur” (Emre, 2006: 472). Ayrıca metin okunduğunda okura garip kekremsi bir okuma hazzı kalır. Bu garip haz “irrite etme, rahatsız etme anlamında olmasa da, okurdaki tamamlanmamışlık hissi-

ni güçlendiren, insanda darmadağınık duran şeyleri biraz olsun düzene koymak bir yana iyice dağıtma çabası” şeklinde bilinçlice üretilmiş bir yazar tasarrufu olarak düşünülebilir (Çıraklı, 2013: 116-117).

Sevgi ve Şiddet Göstergeleri

Romanda ideoloji, gelenek, din, Tanrı, inanç daha çok sevgiyle paralel göstergeler iken; karşı ideoloji, bohem, hippilik, rock, pornografi ve nihilizm ise daha çok şiddete paralel göstergeler olarak işlenmiştir. Ayrıca hem sevgi öğelerini hem de şiddet öğelerini yoğun olarak içeren sıra dışı bir durum ise madde bağımlılığıdır. Romanda Maide'nin irtibatla olduğu hippie grup sık sık esrar partileri düzenler. Bu sayede romana esrar kullanımına ilişkin gerçekçi anlatılar dâhil olur. Esrarın varlığı, karakterler tarafından kullanılması ve vücuda girmesi yapay bir mutluluk ve sevgiyi beraberinde getirirken esrarın yokluğu ise şiddeti hatta en yakınına dahi duyulan cinnet boyutundaki bir sevgisizlik ve nefreti beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla uyuşturucu ile beraber içine girilen yumuşak tutumlar şiddetin içinde üretilmiş suni limanlar olarak düşünülebilir.

Cinsellik

Bir psikolojik metin olarak “Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu” romanında cinselliğin yoğun olarak kullanıldığını görürüz. Hatta pornografinin, sinkaflı ifadelerin ve argonun sıklıkla kullanılması da yine cinsellikle paralel olarak oldukça fazladır. Cinselliğin normal yolu dışında cinsel sapmalar karakterlerin başvurduğu bir yöntemdir. Bunlardan Maide ve Sadık eşcinseldir. Her tür cinselliğin yoğunluklu kullanımı cinsel güce işarettir. Bu da insanın kendi iradesini bir hedefe yöneltme ve ona ulaşma çabası ve kapasitesinin bir sonucudur. Özellikle gençlik döneminde güçlü bir gruba ya da kişiye bağlanıp ona boyun eğmek ya da onunla özdeşleşmek de bu güç arayışı kaynaklıdır. Maide'nin iki farklı sosyal grupta-hippiler ve anarşistler- ilişkilerinin olması hatta grup liderleriyle kurduğu aşk ilişkisi bununla açıklanabilir.

Pornografik göstergeler doğrudan cinselliği içeren ya da salt cinselliği barındıran göstergeler olarak karşımıza çıkmaz. Çünkü pornografi cinselliğin ötesinde bir şeydir. Cinsellikte hazcılık vardır ama pornografi hazcılığın ötesine geçer. Sperm ve cinsel uzuvların yanı sıra dışkı, sidik, pislik, sümük, kusmuk, irin, kirli kan, osuruk, kurtlanmış et gibi sözcüklerin roman boyunca -özellikle ayrıntılı betimlemeler-

de- kullanılması pornografik göstergeler içerisinde değerlendirilebilir. “Her şey bok gibi. (...) Ne dersen de her şey bok gibi.” (Ankara, 1993: 102) “Doğru ya, herkes Sadık’a çıbanını patlatabilir. O Sadık! İrin temizlemekten başka işi ne?! O Sadık! Sadık’sa suratına irinini akıtabilirsin!...” (Ankara, 1993: 103) Bunların yanı sıra pornografıyı doğrudan içeren kısımlar/göstergeler de yer yer görülür (Ankara, 1993: 22). Sinkaflı sözler, pornografi, eşcinsellik ve argo tüm bunlar cinsellik de düşünüldüğü zaman sevginin ve şiddetin ama özellikle şiddetin romanda daha da yoğunlaşmasına neden olur. Cinsel dürtünün kaynağı olarak bilinen “libido; sevgi gibi pozitif duygulanım durumunun bir sonucuyken, saldırganlık; öfke ve nefret gibi negatif duygulanımların bir sonucudur.” (Ergişi, 2013: 1739) Cinselliğin şiddet boyutu ve şiddete dönüşmesinin bir kanıtı olarak romanda Maide ve Sadık’ın ortak arkadaşları olan iki sevgili Barbar ve Caroline arasında cereyan edenler güzel bir örnektir (Ankara, 1993: 55). Yine cinsel bir yakınlaşmanın hemen sonrasında Sumru ile Totem karakterleri arasındaki bir diyalog şöyledir: “Seninle asla! Bundan böyle ancak dışkılarımız kanalizasyonda buluşabilir... Yaklaşma yeter! Tırnaklarımın arasına da giremezsin. Çünkü orada zaten pislik var” (Ankara, 1993: 33). Burada imrenme ve kıskançlığın oluşturduğu bir nefret söz konusudur. Ayrıca sevgi, cinsellik ve şiddetle iç içe verilen sapmaları açıkça görmek mümkündür. Dolayısıyla romandaki cinsellik tek boyutlu bir cinsellik değil, cinselliği içerme şekli bakımından yer yer pornografik göstergelerle verilen, sevgi-şiddet/nefret öğelerini de içeren boyutlu bir cinseliktir denilebilir.

Karakterleri Derinleştirmek: Melankoli, Depresyon ve Adlandırma

Romanda karakterler bağlamında dile getirilebilecek bir başka husus Maide karakterinin düz bir tip değil, karmaşık bir tip olmasıdır. Öncelikle anlatma zamanı ve vaka zamanı şeklinde Maide’nin farklı dönemleri romana konu olmaktadır. Anlatma zamanı söz konusu olduğunda orta yaşlarını yaşayan bir kadın olarak Maide’den bahsetmek gerekir. Anlatma zamanına geçildiği yerlerde okurun karşısına çıkarılan Maide ergenliği geçmiş, hayatın her şeyini tatmış, beklentileri boşa çıkmış tam anlamıyla yetişkin bir Maide’dir. Burada Maide hayatla doğru bir ilişki kuramadığı için, değerlerini korumak bir yana değerlerini belirleyemediği için devrimci fikirlerini –âşik olduğu Halil’in etkisiyle ve

onun anısına- hâlâ kısmen taşıyan ama hayattan hiçbir beklentisi olmayan, gelecekte ümidini kesmiş bir özne olarak okurun karşısına çıkarılır. İnsan içine çıkmayan, çıktıkça acı çeken, “her nefes alış bir can verişe dönüşen” bir karakterdir.

Bunalım edebiyatı felsefe kaynaklıdır. Yani kökenleri Kirkegaard, Heidegger, Jaspers ve Sartre’a kadar dayandırılan bunalım felsefesinden çıkmıştır denilebilir. Bunalımın kaynağı “Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu” romanında da görüleceği üzere “kişinin iç varlığının, kendi sorunlarına çözüm bulamayışının yarattığı gerginlikten kaynaklanmıştır” (Eyuboğlu, 1990: 218). Dış dünyaya karşı ilgisiz bir tavır içerisinde olan Maide mutluluk bir yana sorunlarına çözüm aramaktan çoktan vazgeçmiştir. Bu melankolik durumun narsistik temellerinden bahsedilebileceği gibi Maide özelinde ideolojik gerekçesi de vardır. Çünkü gençliğinde devrimci bir grubun üyesi olarak Maide’nin, peşinden koştuğu idealleri gerçekleştirmemiş, başarılı olmamıştır. Ayrıca bu uğurda mücadele veren en yakın arkadaşları “harcanmış”, hatta sevdiği adam -Halil- yargısız infazın kurbanı olmuştur. Bunun yanı sıra ülke, Maide ve arkadaşlarının istediğinin tersi istikamette hızla değişmiş, bu değişime karşı koyamamanın, ona karşı kendini, kendi ideolojisini geliştirip bir alternatif çıkaramamanın vermiş olduğu bir çöküş beraberinde bohem bir yaşama biçimini hatta depresif melankoliyi³ getirmiştir. Maide genelde yaşam biçimiyle özelde sevgi ve şiddet algısıyla kendine kronik mutsuzluk yaratan bir karakterdir. Maide’nin bezginliği, bıkkınlığı, yılgınlığı belki biraz buralarda aranabilir. İşte bu yüzden anlatma zamanında oldukça karmaşık bir klinik vaka olarak okurun karşısına çıkarılır. Psikolojik romanların olmazsa olmazı olan düş/rüya/kâbus ve bunların yorumu da işte bu melankoliyle birlikte romana dâhil olur. Maide uykulardan kâbusla uyanır. Bazen uyandığında adını bile hatırlayamaz. Sonra bu hatırlayamayış varoluşsal bir problem olarak bazen bizzat karakterin kendisi bazen de anlatıcı tarafından irdelenir/yorumlanır. “Yine uyandığımda adımları hatırlayamadım. Gözümün gördüğü her şeyin ortasında içim derin bir sıkıntıyla burku-

3 Melancholia; DSM-IV düzenlemesinde aşırı depresif şiddeti tanımlayan terim. Bütün etkinliklerden zevk almama, zevk veren dış uyaranlara yanıt vermemesi kendini sabahları daha kötü duyumsama; kara safra, karasevda, depresyon. (Bakırcıoğlu, 2012: 567)

larak kaldım bir süre. Neden sonra, nerede ve kim olduğumun peşine inatla düşüp çekip çıkardım kendimi uğultulu boşluktan. Gözlerimi kapamaktan korkarak tekrar tekrar söyledim adımları sessiz sözcüklerle. Benim adım Maide... Benim adım Maide... Hani şu Müslümanların kitabının beşinci suresi. Önceleri adımın anlamının beni belirlediğini sanıyordum. Mistik bir yaklaşımla düşünmek hoşuma gidiyordu. Oysa sadece cismimi bir işaret, belleğimin en silinmemesi gereken noktası. Kaybetmemem, kaybettiğimde hemen bulmam gereken en değerli varlığım” (Ankara, 1993: 150). Başkarakterin romanda kendi adını tekrar tekrar söylemesi bize bu adın kendindeki çağrışımını vermesi de bazı açılardan dikkate değerdir. Nihilist bir tavır içerisinde olan Maide'nin özellikle kendi adıyla ilgili dinsel ilişkiyi vurgulaması romanın hem yukarıdan beri tartıştığımız insanın özünü arayışı bağlamında hem de gelenek-modernlik karşıtlığı bağlamında düşünüldüğünde manidardır. Sözcük anlamı “gökten inen sofraya” olan maide sözcüğüne ayrıca sevgi-şiddet bağlamında bakıldığında başkarakter seçilen bu ad yine bir anlam kavuşmaktadır. Maide'nin de vurguladığı üzere Kur'an Kerim'de bir barış antlaşması -Hudeybiye- ile bir savaş -Tebük- arasında indirilen surenin adı olduğu görülür. Adlandırmaya ilişkin olarak yapılan vurgular roman boyunca devam edecek ve bazı yerlerde varoluşsal bir sorgulamaya dönüşecektir.

Sadece Maide değildir bu melankolik ve depresif durumla baş başa olan. Maide'nin hippy arkadaşlarından biri olan Sumru da hem yalnızlık korkusu yaşamakta hem de son derece melankolik bir karakter olarak okurun karşısına çıkarılmaktadır. Benzer şekilde Kuşulu Park'ta Maide ile birlikte saatlerce alkol ve sigara içerek dertleşen Cansu da bu depresif melankoliden ağır bir şekilde payını alır. Özellikle romanın bu bölümünde gerek Maide'de gerekse Cansu'da beliren duyguların sevgi ve şiddet gibi iki zıt kavramla temellenmesi, bu kavramlardan kaynaklanması, buradaki diyalogların gerçekçi ve derinlemesine tahlilleri barındıran diyaloglar olması, Cansu karakterini kurgu içinde önemli bir konuma yükseltir.

Benzer Yaşantılar, Benzer Duygular: Gölge Karakterler

Romanda birçok karakter sevgi, şiddet, cinsellik, nefret gibi duyguları romanın başkarakteri Maide gibi yaşar. Özellikle yalnızlık, terkedilme korkusu, melankoli, acı, ıstırap gibi tecrübelerde Maide'nin kaderini

paylaşan başka karakterler de vardır. Sözgelimi Cansu, Sadık, Sumru ve Mutlu gibi karakterler bu anlamda Maide gibi konuşan, onun gibi seven, onun gibi nefret eden, onun söylemiyle benzer bir söylemi kullanan karakterlerdir. Hatta konuşma çizgilerinin ve konuşanın kim olduğunun verilmediği romanda okur, birçok yerde konuşan başkası olmasına rağmen Maide'nin konuştuğu zannına bile kapılabilir. Dikkatli bir tekrarda ancak ve ancak konuşanın başkası olduğu anlaşılır. Dolayısıyla karakterler arası geçiş belirgin olmadığı gibi anlatıcının söylemi karakterlerin tamamına sinmiştir denilebilir. Sözgelimi bu sözleri sarf eden romanın genel bağlamı içerisinde Maide gibi anlaşılabilir. “Yukarıda babamın Chopin plaklarından birini dinledim. Bu müziği dinlemek için yeteri kadar acı çekmemişim demek ki...” (Ankara, 1993: 101) Fakat burada konuşan Sadık'tır. Dolayısıyla okuma esnasında oluşan bu tür karıştırmalardan da hareketle bazı karakterlerin Maide'nin yansıması ya da Maide'den üretilmiş karakterler olduğu söylenebilir. Özellikle romanda kendini en çok özleştirdiği, kendilerine hayranlık beslediği, âşık olduğu karakterler olan Halil ve Sadık için bu daha rahat söylenebilir. Maide, Halil ve Sadık, üç karakter arasında ciddi bir korelasyon söz konusudur. Maide biraz Halil, biraz Sadık'tır. Nitekim Maide'nin erkeksi bir tarafı da vardır. Çocukken kendisine oyunlarda hep erkek rolleri verilir. Hatta erkeksilik Maide'nin cinsel tercihlerinde bile kendini gösterir. Vaka zamanında anlatılan orta yaşlı, yetişkin Maide cinsel tercihini kadınlardan yana kullanacaktır. Sadık, Maide'nin hippie tarafı iken Halil ise devrimci tarafıdır. Maide nezdinde Halil ve Sadık birbirini tamamlayan iki bütündür. Romanın bir yerinde Maide'nin Halil'i kastederek yaptığı bir iç konuşma şöyle gelişir: “Erkek yanımdı, erkek yüzümdü. Doğduğumdan beri aramaya başladığım yarımdaydım. Hak ararken atak, haksızlığa uğrayınca sabırlı ve suskun. Anlamadıklarında araştırmacı, anladıklarında seçici... O benim anarşist yanımdı. Kendim ve gölgemin toplamydım” (Ankara, 1993: 25-26).

Yalnızlık

Vaka zamanında gençlik çağına yer verilen Maide'nin yukarıda da belirttiğimiz üzere farklı eğilimleri olması, gelgitler yaşaması yine kendi içinde tek boyutlu çözümlenemeyecek bir karakteri karşımıza çıkarır. Öncelikle Maide'nin bir gruba bağlanma zorunluluğu hissetmesi psikolojik olarak yalnızlık korkusuyla ilişkilendirilebilir. Romanın başında yetişkin Maide konuşurken yalnızlığı bilerek tercih eden, isteyen

bir Maide gözlemlenir: “Abuk sabuk beraberliklerdense, bir başınalığa övgüye başlamışımıdır o gün bugündür.” (Ankara, 1993: 12) Fakat aslında yalnız kalma korkusu, endişesi hiçbir zaman peşini bırakmış değildir. Tek arkadaşı olan aynı evi paylaştığı Rüya tarafından terkedilme korkusu yaşar. “Artık hayvanlar ve çiçekler de yok, bir tek Rüya var. Çiçek gibi, bir Rüya, bazen hayvanlaşan... O da gidecek. Başka bir Rüya’ya tutkulu bir aşkla bağlanana kadar, insansızlığın savruluşuyla sarsılacağım. Uykusuz, çıldırtıcı nöbetlerle cebelleştığım gecelerin sabahında boğuntulu bir sersemlikle uzandığım yatağımda düşsüz bir karanlığa sürüklenirken “Neden?.. Neden?..” diye fısıldayacağım.. Allah kahretsin! Artık hayattan beklediğim hiçbir şey yok. Sen de beni bıraktığında ya ölüme, ya dipsiz uçurumlu dönüşsüz yalnızlıklara gideceğim” (Ankara, 1993: 21). Romanın sonuna doğru verilen iç diyaloglarda ise Maide artık insan içine çıkmaya bile tahammülü kalmamış, insan içine çıktıkça acı çeken bir roman karakterine dönüşmüştür.

Yalnızlık korkusu, terkedilmek endişesi romanın birçok karakterinin iç bunalımlarından biridir. Bunlardan Akşit de yalnızlık korkusu yaşar. Hatta Halil’in en yakın arkadaşı olan Akşit, Halil gibi bir dosttan uzak kalmamak için onun evlenmesini bile istemez. Bu açıdan onun çevresinde, ondan hoşlanan kızlara karşı bir antipati besler. Maide bunlardan biridir. Benzer şekilde Maide’nin kardeşi Mutlu da yalnızlık korkusu yaşar. Maide’ye gönderdiği mektuplarda “Çok yalnızım. Geçmişten kimsem kalmadı. Hiç gerçek dostum yok. Benden alacaklarını alıp çekip gittiler. Duygusal olduğumu bile bile kanımı döktüler, şimdi görmek istemiyorlar. Gözlerinden uzak tutuyorlar. İnsanlarla mutlu değilim” (Ankara, 1993: 24) diyerek dert yanar. Yalnızlık korkusu yaşayan roman karakterleri içerisinde bunu değişik bir saplantıya ve dikkate değer bir korkuya dönüştüren Cansu’dur. O şehir içi toplu taşıma araçlarında bile yalnız kalmak istemez. Otobüsten inince evine doğru yol alırken ana caddelerden sokaklara giden insanların peşine takılır. Evine giden her sokak ayrımında başka bir insanla bunu yapar. Kendi sokaklarının köşesine geldiğinde peşine takılacak birini bulamazsa bir kenara çekilir ve sokağa girecek birini beklemeye koyulur. Dolayısıyla yalnız kalma korkusu hemen her roman karakteri için ciddi bir sorunsaldır.

İdealler ve Ütopya

Maide’yi melankoliye iten bir başka neden bütün ideallerini kaybet-

miş olmasıdır. Treni daha çocukken kaçırdığını düşünür. Gençliğinde arkadaşlarıyla gitmek istedikleri Katmandu da onun için bir ütopyadan ibaret kalmıştır. Katmandu, romanda özellikle Maide'nin içinde bulunduğu hippie grup tarafından arzulanan bir uzam olarak kurguya dâhil olur. Kendilerini Ankara'da rahat hissedemeyen esrarkeş, rakçı, hippie gençler insanların birbirlerine karışmadıkları, birbirlerini ele geçirmedikleri, sorgulamadıkları, yargılamadıkları, itilip kakılmadan rahatça yaşayacakları bir ütopya uzam düşünürler. Onların hayalini kurduğu bu yer Katmandu'dur. Burada esrarla ulaşılan mistisizmin zirvesi onları yapay bir cennete kavuşturacaktır. Fakat bir karakter hariç kimse gidemez oraya. Barbar isimli karakter Katmandu'ya gider ve gerçekten de bir ütopya hezimetıyla tekrar Türkiye'ye döner (Ankara, 1993: 126).

Romanın bir başka yerinde ise hem bu ütopyanın hem de hayatın beklediği hiçbir şeyin gerçekleşmemesi sonucunda Maide şöyle der: “Bir yere gitmek için çok geç belki de. Olmam gereken yerde çoktandır başlamış olmalıydım. Çocukluğumun bedenimi ve ruhumu terk etmeye çalıştığı o yıllarda ben asıl treni kaçırdım, şimdi başka yerlerde dolanıp duruyorum. Kafamın içindeki kişisiz seslenişlere, susuşlara, bir de hayal kırıklığına alkolü eş tutuyorum kimi zaman.” (Ankara, 1993: 21) İşte burada tam olarak Maide'nin durumunu özetlercesine nesnel ve ruhsal yoksulluk içinde yetişen, hiçbir sevgi ve başkalarını düşünme deneyimi yaşamayan, vücudu yılların alkol alışkanlığıyla içkiye şartlanmış olan, koşullarını değiştirme konusunda hiçbir şansı olmayan bir insandan bahseder Erich Fromm (2000: 129). Yaptığı betimlemeden sonra şu soruyu da sormayı ihmal etmez: Böyle bir insanın seçimlerini yapmakta özgür olduğu gerçekten iddia edilebilir mi? Modern psikolojinin kurucusu sayılan Spinoza özgürlük problemi bağlamında, özgürlüğün insanın kendisinde olan bir şey olmadığını, belli sınırlar dâhilinde iç gözlem ve çabayla kazanabileceğimiz bir şey olduğunu dile getirir. İnsan cesursa, farkındaysa seçme özgürlüğü vardır. Özgürlüğün zaferi zordur, işte bu nedenle herkes başaramaz. Spinoza'ya göre özgürlüğün zaferi sadece ahlâktır. Bu bağlamda Maide ne özgürdür ne de ahlâklı. Çünkü o karşılaştığı her sorunda çelişkilerden sıyrılan, çözümler bulabilen idealist bir karakter olarak kurgulanmamıştır. İdealizm tını önemseyen, yetkin ve mutlak olanı hedefleyen, muğlaklığa dolayısıyla bohemliğe ve nihilizme karşı hatta pozitivizmin ve ateizmin tam karşısında yer alan ve Tanrı düşüncesini içinde barındıran bir

akımdır (Cevizci, 2010: 828). Oysa Maide ve içinde bulunduğu gruplar nihilist düşünceye yakın ve Tanrı düşüncesine uzak bir söylemle konuşurlar. Felsefi öğretilerde ve hümanist kaynaklı inanç mekanizmalarında bir hedefin var olması ve insanın hedefe her an daha çok yaklaşabileceği inancıyla yaşamasıdır önemli olan. Oysa bu hem kurguya hem de roman kişilerine olabildiğince uzak bir hedeftir. Bunun sonucunda ortaya çıkan şey bohem bir yaşama biçimi ve melankolidir. Maide’yi depresif melankoliye iten yukarıdan beri sıralaya geldiğimiz her unsur (sapmalar, esrar vb.) Maide karakteri bağlamında özgürlük problemini de tartışılır duruma getirir. Batılı teolojik anlayışa göre; insanın günaha, suça yönelmesi özgürlük arayışının neticesidir. Maide’nin yöneldiği suç ve günahlar onu bir özgürlük arayışı içinde gösterir. Bu anlayışa göre Âdem ile Havva’nın Tanrı’ya itaatsizliği günah değildir, aksine bu itaatsizlik insana benlik ve seçme yetkisi kazandırır. Bu itaatsizliğin, Tanrı’nın planının bir parçası olduğunu söyleyerek de bu felsefelerini kaderle bağdaştırırlar.

Maide daha geçmişe gitmeden anlatma zamanında bile melankolik bir hal içinde yaşamaktadır. Zaten onun melankolinin içine gömülmesine neden olan husus gençlik kaynaklıdır denilebilir. Kızlar ve kadınlar der Binkert, yaşamları boyunca birden fazla ayrılık yaşamak zorundadırlar. Kadınlarda, tekrar tekrar yaşamak zorunda oldukları bu tür vedalaşmalar nedeniyle melankolik bir ruh hali ortaya çıkar. Yine de bunun üzerinde çok fazla durulmaz. Binkert’e göre psikoloji ve tıp, kadınları pasif ya da depresif olarak görmeyi yeğler (Binkert, 1996: 12). Melankolideki bu yas ögesi ise “ölen harika ‘ben’in narsistçe imajıyla ilgilidir ve depresyondaki kişi bunun için yas tutar” (Fromm, 2000: 75). Romanın bir yerinde Maide kendi kendine şunları söyler: “Her şeye karşı bir küskünlük duyuyordum. Kendimi sevmediğimi ilk kez o an fark etmiştim. Kendimi hiç sevmiyordum. Beni inciten, üzen ne olursa, kendimden nefret ediyordum. Nefret ettiğim, olaylar, kişiler, yerler değildi, kendimdim” (Ankara, 1993: 94). Kendinden nefret ya da hayattan nefret etmek, geçmişe karşı küskünlük; pişmanlık, tatminsizlik ve idealsizlik kaynaklıdır. Özne üretken bir yaşama sürecine katılmış olsa, geçmişin yaralarını mutlaka daha kolay kapatacaktır. Çünkü “psikanalitik malzeme, intikam arzusunun, üretken, olgun bir bireyi, bağımsız ve dolu dolu yaşama konusunda zorluk çeken ve sık sık varlığının tamamını intikam arzusuyla tehlikeye sokmaya yatkın olan

nevrotik bireyden daha az güdülendirdiğini göstermektedir” (Fromm, 2000: 23). Romanın sonunda yine Maide’nin ağzından aktarılanlar da bu bağlamda manidardır: “Bu değişen dünyada yerim ne (yok mu)? Artık bir geçmiş istemiyorum. Fotoğrafların tümünü yırtmalı. Çünkü onu paylaşabileceğim kimse yok. Bundan böyle fotoğraf çekirtmek de istemiyorum” (Ankara, 1993: 133). Erich Fromm şiddet içerikli tepkilerin diğer tepkilerden farklı olduğunu dile getirir. Maide’nin geçmişle hesaplaşmasını, beklentilerinin boş çıkmasını bir hayal kırıklığı olarak düşünürsek “derinden aldatılan ve hayal kırıklığına uğrayan kişi yaşamdan nefret etmeye de başlayabilir. İnanacak hiçbir şey ve hiç kimse yoksa eğer kişinin iyiliğe ve adalete olan inancı aptal bir yanılısamaysa, eğer yaşamı Tanrı değil şeytan yönetiyorsa, o zaman yaşam gerçekten de nefret dolu olur; kişi artık hayal kırıklığının acısına katlanamaz. Yaşamın, insanların, kendisinin kötü olduğunu kanıtlamak ister. Hayal kırıklığına uğrayan yaşam inançlı ve yaşam aşığı bir kişi böylece bir inançsız ve yıkıcıya dönüşür” (Fromm, 2000: 25). Maide’de gözlemlenen nefret ve yıkıcılık da umutsuzluktan kaynaklanır. Hayatı boyunca yaşadığı hayal kırıklıkları, yaşamdan nefret etmesine neden olmuştur.

Ölümün ve Yıkımın Büyüsüne Kapılmak

Yine sevgi ve şiddet bağlamında romanda dikkat çeken bir başka husus ölüm ve ölümü çağrıştıran göstergelerin kullanımına ilişkindir. Şiddet ve nefret göstergelerinin yoğunlaştığı kısımlarda sonu ölüme çıkan bir anlatıya dönüşür roman. Ölüm konusu sıradan ölümlerle gerçekleştiği gibi bazen cinayet bazen katliam, bazen de nekrofilisi şeklinde romanda yer bulur. “Çevremde gördüğüm her şey, herkes sıkıcı ve sıradan. Oysa şu kız gerçek bir güvenle alanıma izin istemeden girdi, hatta o ilk gece benimle birini öldürebileceğini söyledi. Tam böyle bir şey yapmanın sırasıydı. Bunu yalnız başına bile yapabilirdi, yeter ki onun yanında olacaktım, onu seyredecektim. Gün ağarırken, kulaklarımızda rock sağırlığıyla sokaklarda insan avına çıkacaktık. Ama bu insan kesinlikle büyük kara bir otomobilden tıs tıslayarak, havaya viski ve lahmacunlu osuruk kokuları bırakarak çıkan şişko, köse bir yamyam olacaktı. Onun boynunu şu keskin ithal bıçaklarla boydan boya yardıktan sonra pis gövdesinin hırıldayarak asfalta düşüşünü görmek istiyordu. Son hırıltısını gökyüzüne fırlatıp gözlerini aptal bir bağırsık halinde açarak alt çenesini yüzünün yanına düşürdüğünde, aynı bıçakla saçından bir tutam kesecek ve adamın düğmeleri açılmış çirkin göbeğinin üzerine

atacaktı. İşte o zaman, çocukluğundan beri boğazına yerleşip kaynaşıp kalan düğüm çözülecekti. Okulunu bitirdiğinde iyi bir oyuncu olabilmesi için, gerçek hayatın içinde iyi bir şey yapmalı, suça bulaşmalıydı. Ucundan köşesinden değil, tam ortasından. Gerçi şöyle sıkı bir günah da aynı işi görürdü. Ama o günahlara inanmıyordu” (Ankara, 1993: 18). Burada Maide’nin çoğunlukla iç monologları şeklinde gerçekleşen alıntıda suça karışma arzusunun ölümü, öldürmeyi içermesi ve bunun katliam şeklinde tasarlanması/arzulanması, bundan haz duyulması roman kişilerinin ve özellikle Maide’nin en önemli sapması olarak yorumlanabilir. Yine ölüm bağlamında dikkate değer bir başka husus karakterlerin kendileri için bile ölümü arzulamasıdır. Maide, Sumru ve diğer birkaç karakter intihar teşebbüslerinde bulunmuş ve başkaları tarafından kurtarılmıştır. Romanda ölüm ve sevgi sözcükleri beraber ve ayrı ayrı sıkça kullanılır. “Seni seviyorum. Seni ölümüne seviyorum. Düşün bir, sen de ölümü ve sevgiyi seviyorsun” (Ankara, 1993: 55). Ayrıca uzam adları da bu anlamda manidardır. Söz gelimi Cansu’nun evinin bulunduğu sokağın adı “Ölü Düşler Sokağı”dır (Ankara, 1993: 97). Maide’nin birlikte olduğu hippie grubun esrar partisi için kullandığı mahzenin adı arkadaşlar arasında Morg olarak geçer. -Burası gerçekten geçmişte morg olarak kullanıldığı için bu adı almıştır.-Yine Hepşen ile Hepgül boyunlarına taktıkları tabut şeklindeki kolyelerle romanda görünürler. Ayrıca benzetmelerde ölü ve ölmek sözcükleri çok sık kullanılır: “Ölüp bir osuruk gibi kokacağız sonunda.” Ya da “bir ölü gibi hareketsiz kaldı.” Modern sanayi toplumunun tipik özellikleri olan “entelleşme, nicelleştirme, soyutlama, bürokratizasyon ve nesnelleştirme, eşyadan çok insana uygulandığı zaman, yaşamın değil, mekanın ilkeleri olmaktadır. Böyle bir sistemde yaşayan insanlar yaşama kayıtsızlaşmakta, hatta ölüme ilgi duymaktadır. Onlar bunun farkında değildir. Yaşama sevinci yerine heyecan aramakta...” (Fromm, 2000: 57) Peki bu heyecanı nerede bulacak: “Nekrofil yönelimli kişi, canlı olmayan, ölü olan her şeyin cesetlerin, çürümenin, dışkıların, pisliğin çekimine kapılan kişidir. Nekrofiller hastalıktan, ölü gömmeden, ölümden söz edebildikleri zaman canlanır” (Fromm, 2000: 35). Dolayısıyla burada roman karakterleri içerisinde kökeninde şiddet yatan nekrofil bir yönelimden söz edilebilir.

Sonuç

Türk edebiyatında bunalım edebiyatı az rastlanılan bir yazın sahası-

dır. “Ağlamazsanız, ağlatamazsınız” düsturundan hareketle genellikle büyük trajediler yaşamayan yazarların pek üstesinden gelmediği bir alandır bunalım edebiyatı. Dolayısıyla birçok yazar için bu ciddi bir engel teşkil eder. Sonuçta ortaya; hiçbir şey anlatmayan hikâyeler, okura sırtışan yazarlar, gereksiz ve sebepsiz acılarla okurun karşısına çıkarılan “kahramanlar,” tecrübe edilmemiş trajedileri içtenlikle aktaramayan anlatılar ortaya çıkar. Oysa Zeynep Ankara’nın bu çalışmada incelediğimiz “Terkedilmiş Sokakta Sessiz Bir Gölge Oyunu” adlı roman insan doğasının özüne ilişkin olan bazı felsefi sorunları 1970 ve 80’li yılların Türkiye gençliğinin uç eğilimleri olan “devrimcilik” ve “hippilik” üzerinden anlatmaya çalışın bir romandır. Genelde sevgi ve şiddet özelde ise ölümseverlik-yaşamseverlik, narsizm-ötekisevgisi, cinsellik-eşcinsellik gibi sosyo-psikolojik olguları -roman tekniği açısından bazı kusurlarına rağmen- başarılı bir şekilde işleyerek kaynağını bunalımdan alan psikolojik bir roman örneği ortaya koymayı başarmıştır. Bu romanı dikkate değer kılan sevgi-şiddet gibi iki karşıt olguyu, roman karakterlerinde duygu düzeyinde ve toplumsal değişimin içinde yaşantı düzeyinde iç içe işleyebilmesidir.

Kaynakça

- Ankara, Z. (1993). *Terkedilmiş sokakta sessiz bir gölge oyunu*. Ankara: Simavi Yayınları.
- Bahtin, M. M. (2004). *Dostoyevski poetikasının sorunları*. (Çev.: C. Soydemir). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Ankara: Anı Yayınları.
- Binkert, D. (1996). *Melankoli kadındır*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cevizci, A. (2010). *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çetin, N. (2009). *Roman çözümleme yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap Yayınları.
- Çıraklı, M. Z. (2013). Anlatıbilim yazıları kurma(ca) değil kurcalama; bir anlatı problematiği olarak hayıflanma. *Hece*, 203, 114-124.
- Emre, İ. (2006). *Edebiyat ve psikoloji*. Ankara: Anı Yayınları.
- Ergişi, A. (2013). Psikanalitik bir çözümleme: Halide Edib Adıvar'ın Handan romanı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2). p. 1737-1747. [Online] http://www.jasstudies.com/Makaleler/151029860_90Ergi%20c5%9fiAy%20c5%9feg%20c3%bc_S-1737-1747.pdf
- Eyüboğlu, İ. Z. (1990). *Uygarlığın çıkmazları*. İstanbul: Uygarlık Yayınları.
- Fromm, E. (2000). *Sevgi ve şiddetin kaynağı*. İstanbul: Öteki Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (1968). *Schopenhauer ve insan*. İstanbul: Yankı Yayınları.
- Tekin, M. (2003). *Roman sanatı-1*. İstanbul: ÖtükenYayınları.